

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

શેખર ઘોષ

વિરુદ્ધ

યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા અને અન્ય

નવેમ્બર ૧, ૨૦૦૬

[ન્યાયમુર્તિ શ્રી એસ. બી. સિંહા અને ન્યાયમુર્તિ શ્રી માર્કેડેય કાટજુ]

સેવા કાયદો:

રીવર્ઝન-ખલાસીને જુનિયર કલર્ક તરીકે બઢતી આપવામાં આવી-કેટલાક કર્મચારીઓની ફરિયાદ પર, ખાલાસીના પદ પર પાછા ફર્યા કારણ કે સર્વિસ રેકૉર્ડમાં ભૂલ હતી-ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા ઓ. એ. ના બરતરફીને હાઈકોર્ટ દ્વારા સમર્થન આપવામાં આવ્યું હતું-યોજાયેલી અદાલતનું ન્યાયીપણું, કારણ કે આરોપો ઘડવામાં આવ્યા ન હતા કે તપાસ/શિસ્તની કાર્યવાહી હાથ ધરવામાં આવી ન હતી-સાક્ષીઓની પણ તપાસ કરવામાં આવી ન હતી-કહેવાતી ભૂલને સુધારવા માટે સત્તાવાળાઓ દ્વારા કોઈ પગલાં લેવામાં આવ્યા ન હતા-નિર્ણય

પછીની કોઈ સુનાવણી પણ પૂરી પાડવામાં આવી ન હતી-ટ્રિબ્યુનલ અને હાઈકોર્ટ દ્વારા આ પાસાઓને ધ્યાનમાં લેવામાં આવ્યા ન હતા-અદાલતના કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોના ઉલ્લંઘનને ધ્યાનમાં રાખીને, વિવાદિત ચુકાદો રદ કરવામાં આવ્યો.

વહીવટી કાયદો:

કુદરતી ન્યાયનો સિદ્ધાંત-યોજાયેલું પાલન, દરેક કેસમાં બદલાય છે કોટા રેલવે વર્કશોપમાં અપીલકર્તાની ખાલાસી તરીકે નિમણૂક કરવામાં આવી હતી. તેમને જુનિયર ક્લર્ક તરીકે બઢતી આપવામાં આવી હતી. તેમને રેલવે ઇલેક્ટ્રિકિફિકેશન પ્રોજેક્ટમાં સમાન ક્ષમતામાં ટ્રાન્સફર કરવામાં આવ્યા હતા. ત્યાં કામ કરતી વખતે તેમને પરિષ્કાર કરાવવા તરીકે બઢતી આપવામાં આવી હતી. પ્રોજેક્ટ પૂર્ણ થયા પછી, તેમને તેમની મૂળ કચેરીમાં પરત મોકલવામાં આવ્યા હતા. તેમને પશ્ચિમ રેલવે વહીવટીતંત્રના કોટા રેલવે સ્ટેશનની કચેરીમાં નિયુક્ત કરવામાં આવ્યા હોવા છતાં, તેમને ઉપરોક્ત વર્કશોપમાં રાખવામાં આવ્યા હતા. તેમના પૂર્વાધિકારમાં ફેરફાર કરવાની વિનંતી સક્ષમ અધિકારી દ્વારા સંમત થઈ હતી, અને ઉપરોક્ત હોદ્દા પર સમાવી લેવાની તેમની વિનંતી પણ સ્વીકારવામાં આવી હતી. કેટલાક કર્મચારીઓની ફરિયાદ પર, તેમને ખલાસીના પદ પર વર્કશોપમાં પરત મોકલવામાં આવ્યા હતા. અપીલકર્તાએ ટ્રિબ્યુનલ

સમક્ષ ઓ. એ. દાખલ કરી હતી, જેને ફગાવી દેવામાં આવી હતી. હાઈકોર્ટમાં તેમની રિટ અરજી પણ ફગાવી દેવામાં આવી હતી.

આ અદાલતમાં અપીલમાં, અપીલકર્તાએ દલીલ કરી હતી કે તેમની સેવાઓના નિયમિતકરણના સંદર્ભમાં તેમના સર્વિસ રેકૉર્ડમાં એન્ટ્રી કરવામાં આવી છે, અને તેઓ નોંધપાત્ર ક્ષમતામાં જુનિયર કલર્કનું પદ ધરાવે છે.

અપીલને મંજૂરી આપતા કોર્ટે કહ્યું:

૧.૧. અપીલકર્તાએ તેના સર્વિસ રેકૉર્ડ રજૂ કરવા માટે કહ્યું હતું, જેને નકારી કાઢવામાં આવ્યું હતું. તેથી પ્રતિવાદીઓ નિર્વિવાદપણે એ આધાર પર આગળ વધ્યા કે અપીલકર્તાની સર્વિસ બુકમાં એન્ટ્રી કરવામાં ભૂલ થઈ છે. આમ, સ્વીકારવામાં આવેલી ભૂલ પ્રતિવાદીઓ તરફથી હતી.[૨૭૯-૭]

૧.૨.ચાર કર્મચારીઓની ફરિયાદના આધારે ભૂલ હોવાનું જાણવા મળ્યું હતું. તેમાં અપીલકર્તા સામે ગંભીર આક્ષેપો કરવામાં આવ્યા હતા. જો તેમાં કરવામાં આવેલા આક્ષેપો સાચા હતા; તો માત્ર અપીલકર્તા જ નહીં, પરંતુ વિભાગના અન્ય અધિકારીઓ પણ, જેમને તેમણે દસ્તાવેજોની બનાવટ કરવા માટે કથિત રીતે લાંચ આપી હતી, તેઓ ગેરવર્તણૂકના દોષી હતા.

[૨૭૯-એચ; ૨૮૦-એ]

૨. અપીલકર્તાને આ ફરિયાદની નકલ ક્યારેય આપવામાં આવી ન હતી. તેમની સામે કોઈ શિસ્તની કાર્યવાહી શરૂ કરવામાં આવી ન હતી. કોઈ આરોપ ઘડવામાં આવ્યો ન હતો, ન તો કોઈ સાક્ષીની તપાસ કરવામાં આવી હતી. અપીલકર્તા સામે તે વતી ઘડવામાં આવેલા ગેરવર્તણૂકના આરોપોની તપાસ કરવા માટે કોઈ તપાસ અધિકારીની નિમણૂક કરવામાં આવી ન હતી. પરિષ્ક વિભાગીય અધિકારી તપાસ કર્યા વિના એ નિષ્કર્ષ પર પહોંચ્યા કે તેમની મૂળ પોસ્ટ વેગન રિપોર શોપ, કોટામાં ખલાસી હતી અને તેમનું પૂર્વાધિકાર રદ કરવામાં આવ્યું હતું, અને પરત ફરવાનો નિર્દેશ આપ્યો હતો. આવા નિષ્કર્ષ પર પહોંચ્યા હોવા છતાં, અપીલકર્તાને નિર્ણય પછીની સુનાવણી પૂરી પાડવાની માંગ કરવામાં આવી હતી. નિર્ણય પછીની સુનાવણી બોલાવવામાં આવી ન હતી કારણ કે શિસ્ત સત્તામંડળે સુનાવણીની તક આપતા પહેલા જ પોતાનું મન બનાવી લીધું હતું. આ પ્રકારના કેસમાં નિર્ણય પછીની આવી સુનાવણી પર કાયદામાં વિચાર કરવામાં આવતો નથી. આવી સુનાવણીનું પરિણામ પૂર્વનિર્ધારિત હતું.[૨૮૦-બી-ડી]

કે. આઈ. શેફર્ડ વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા, એઆઈઆર (૧૯૮૮) એસસી ૬૮૬ અને વી.સી બનારસ હિન્દુ યુનિવર્સિટી અને અન્યો વિરુદ્ધ શ્રીકાંત, (૨૦૦૬) ૬ સ્કેલ ૬૬ પર આધાર રાખ્યો હતો.

પી. ડી. અગ્રવાલ વિરુદ્ધ ભારતીય સ્ટેટ બેંક અને અન્ય, (૨૦૦૬) ૫ સ્કેલ ૫૪, નો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે.

૩. તે વિવાદિત નથી કે જ્યારે ભૂલ સુધારવાની માંગ કરવામાં આવે ત્યારે પણ, જો તેના કારણે, કર્મચારીને દિવાની પરિણામો ભોગવવા પડે તો સામાન્ય રીતે કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું પાલન કરવું જરૂરી છે.

રામ ઉજારે વિરુદ્ધ ભારત સંઘ, [૧૯૯૯] ૧ એસ. સી. સી. ૬૮૫ પર આધાર રાખ્યો હતો.

૪.૧.પ્રતિવાદીઓએ ટ્રિબ્યુનલ અને હાઈકોર્ટ સમક્ષ દાખલ કરેલા તેમના પ્રતિ-સોગંદનામામાં કોઈ પણ ભૂલ સુધારવાની કોઈ અરજી કરી નથી. અપીલકર્તાને બહાર પાડવામાં આવેલી કારણદર્શક નોટિસમાં પણ તેનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો ન હતો. ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ પ્રથમ વખત માત્ર ભૂલની અરજી લેવામાં આવી હતી, પરંતુ એવી કોઈ અરજી લેવામાં આવી ન હતી કે તે તેને સુધારવા માટે હકદાર છે અથવા તેના આદેશને સુધારવામાં સક્ષમ થાય તે પહેલાં આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો હતો. આમ, તે એવો કેસ ન હતો કે જેમાં અપીલકર્તાને એ આધાર પર સુનાવણીની તક આપવામાં આવી હતી કે પ્રથમ પ્રતિવાદીના અધિકારીઓ દ્વારા ભૂલ કરવામાં આવી હતી અને તેને સુધારવાની જરૂર હતી. [૨૮૧-જી-એચ; ૨૮૨-એ]

જ.ર.જો કોઈ ભૂલ સુધારવી હોય તો તે શક્ય તેટલી ઝડપથી કરવી જોઈએ. તે એવો કેસ પણ નથી કે જ્યાં રેકૉર્ડની સામે ભૂલ સ્પષ્ટ હતી અને આમ, કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોના પાલનથી કોઈ ફરક પડ્યો ન હોત. તેથી, કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું પાલન કરવાની જરૂરિયાતો દરેક કેસમાં અલગ અલગ હોય છે. જો અસરગ્રસ્ત કર્મચારીને સુનાવણીની તક આપ્યા પછી, કોઈ અલગ નિષ્કર્ષ પર પહોંચવું શક્ય છે, તો કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું પાલન કરવું આવશ્યક છે.

[૨૮૨-એ, બી, ડી, ઇ)

માધ્યમિક શિક્ષણ બોર્ડ, આસામ વિરુદ્ધ મોહમ્મદ.સરજુમ્મા, [૨૦૦૩] ૧૨ એસ. સી. સી. ૪૦૮ અને રામચંદ્ર ત્રિપાઠી વિરુદ્ધ ઉત્તર પ્રદેશ પબ્લિક સર્વિસીસ ટ્રિબ્યુનલ IV અને અન્યો, [૧૯૯૪] ૫ એસ. સી. સી. ૧૮૦ પર આધાર રાખ્યો હતો.

શ્રીમતી રત્ન સેન ની રોય વિરુદ્ધ ધ સ્ટેટ ઓફ વેસ્ટ બંગાળ એન્ડ અદર્સ, (૧૯૯૫) ૧ કેલ. એલ. ટી. ૪૬૨ અને યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા એન્ડ અદર્સ વિરુદ્ધ બિકાશ કુઆનાર, (૨૦૦૬) ૧૦ સ્કેલ ૮૬, નો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે.

૫. આ કિસ્સામાં, પ્રતિવાદીઓ સ્વીકારે છે કે અપીલકર્તા સુનાવણીનો હકદાર હતો. આમ કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોના તમામ જરૂરી ઘટકોનું પાલન કર્યું જરૂરી હતું. અપીલકર્તાને સુનાવણીની પૂરતી તક આપવામાં આવી ન હતી કારણ કે: (i) જે સુનાવણીની માંગ કરવામાં આવી હતી તે નિર્ણય પછીની હતી, જે કાયદામાં ખોટી છે; (ii) ભૂલ સુધારવાની માંગ કરવામાં આવી હોવાનું સૂચન ન કરવામાં આવે તો ફરિયાદની નકલ અપીલકર્તાને આપવામાં આવી ન હતી; (iii) કોઈ આરોપ ઘડવામાં આવ્યા ન હતા; (iv) કોઈ સાક્ષીની તપાસ કરવામાં આવી ન હતી; અને (v) કોઈ તપાસ અધિકારી એવા કોઈ નિષ્કર્ષ પર પહોંચ્યા ન હતા કે અપીલકર્તા તેની સામે લગાવવામાં આવેલા આરોપો માટે દોષિત છે. ટ્રિબ્યુનલ અથવા ઉચ્ચ અદાલતે આ મામલાના આ પાસાઓ પર વિચાર કર્યો ન હતો. તેથી, વિવાદિત ચુકાદાને ટકાવી શકાતો નથી. [૨૮૨-જી-એચ; ૨૮૩-એ-બી]

સિવિલ એપેલેટ જૂરીસીડીકશન : સિવિલ અપીલ નં. ૪૬૩૫/૨૦૦૬

ડી. બી. દિવાની રિટ પિટિશન નંબર ૩૩૭૧/૨૦૦૨ અને ડી. બી. દિવાની રિવ્યૂ પિટિશન નંબર ૯૯/૨૦૦૫ માં અનુક્રમે જયપુરની જયપુર બેન્ચ ખાતે રાજસ્થાન માટે હાઈકોર્ટના અંતિમ ચુકાદાઓ અને આદેશો ૨૬/૧૦/૨૦૦૪ અને ૨૬/૦૮/૨૦૦૫ માંથી.

અપીલકર્તા તરફથી સોનિયા માથુર, પંકજ પ્રસાદ અને શ્રીતિકા મલિક.

પ્રતિવાદીઓ માટે ટી. એસ. દોઆબિયા, વરુણા ભંડારી ગુગનાની, ડી. એસ. માહરા અને બી. કિષ્ના પ્રસાદ.

કોર્ટનો ચુકાદો જસ્ટિસ શ્રી એસ. બી. સિન્હા દ્વારા આપવામાં આવ્યો હતો. મંજુરી આપવામાં આવી છે.

અપીલકર્તાની વર્ષ ૧૯૮૧માં પશ્ચિમ રેલવે વહીવટીતંત્રના કોટા રેલવે સ્ટેશન પર ખલાસી તરીકે નિમણૂક કરવામાં આવી હતી. ૮ ફેબ્રુઆરી, ૧૯૮૫ના રોજ તેમને જુનિયર કલર્ક તરીકે બઢતી આપવામાં આવી હતી. પશ્ચિમ રેલવે, કોટાના ચીફ વર્ક્સ મેનેજર (વેગન રિપેર શોપ) દ્વારા પરીક્ષણ હાથ ધરવામાં આવ્યું હતું. તેમણે એ જ પરીક્ષામાં ક્વોલિફાય કર્યું હતું. પશ્ચિમ રેલવે વહીવટીતંત્રે એક રેલવે વિદ્યુતીકરણ પ્રોજેક્ટ શરૂ કર્યો હતો અને સપ્ટેમ્બર ૧૯૮૫માં તેમની ત્યાં બદલી કરવામાં આવી હતી. ત્યાં જુનિયર કલર્ક તરીકે કામ કરતી વખતે, તેમને એડહોક ધોરણે ૨૪/૦૪/૧૯૮૭ પર સિનિયર કલર્ક તરીકે બઢતી આપવામાં આવી હતી. પ્રોજેક્ટ પૂર્ણ થયા પછી, તેમને તેમની મૂળ કચેરીમાં પરત મોકલવામાં આવ્યા હતા. તેમને પશ્ચિમ રેલવે વહીવટીતંત્રના કોટા રેલવે સ્ટેશનની કચેરીમાં નિયુક્ત કરવામાં આવ્યા હોવા છતાં, તેમને ઉપરોક્ત

વર્કશોપમાં રાખવામાં આવ્યા હતા. તેના પૂર્વાધિકારમાં ફેરફાર કરવાની વિનંતી સક્ષમ અધિકારી દ્વારા સંમત થઈ હતી, એટલે કે, અહીં બીજા પ્રતિવાદી દ્વારા અને ઉપરોક્ત પદ પર શોષણ માટેની તેમની વિનંતી પણ સ્વીકારવામાં આવી હતી.

કોટાની વિભાગીય કચેરીમાં કામ કરતા ચાર કર્મચારીઓ દ્વારા તેમની સામે ૦૪/૦૫/૧૯૯૪ પર ફરિયાદ કરવામાં આવી હતી કે તેઓ તેના હક્કદાર નથી અને આક્ષેપ કર્યો હતો કે તેમને આપવામાં આવેલ બઢતી નિયમિત નથી. ઉપરોક્ત ફરિયાદના આધારે અથવા તેના આધારે, તેને ૧૦/૦૪/૧૯૯૫ પર કારણદર્શક નોટિસ જારી કરવામાં આવી હતી જે નીચેની શરતોમાં છે:—

""ધારણાધિકારમાં ફેરફાર માટેના નિયમ અનુસાર, કર્મચારીની અરજી તેના માતાપિતાના વિભાગમાંથી મોકલવામાં આવવી જોઈએ. પરંતુ એવું ન થયું અને પછી વિભાગીય કાર્યાલયમાં સ્થાપના શાખાના કર્મચારી ચીફ કલર્ક શ્રી હૃદેશ ભટનાગરએ કોઈ પણ તપાસ વિના વિભાગીય કાર્યાલયમાં W.B.S.M જૂથમાં શ્રી શેખર ઘોષનું પૂર્વાધિકાર નક્કી કર્યું અને રૂ. ૫૦૦૦ આ બનાવટી કામ માટે લાંચ તરીકે લેવામાં આવ્યા હતા.

શ્રી શેખર ઘોષ આજની તારીખે સહાયક ઈજનેર (કેન્દ્રીય), કોટા હેઠળ છેતરપિંડી દ્વારા કારકુન તરીકે કાર્યરત છે. શ્રી શેખર ઘોષે કારકુન બનવા માટે કોઈ વિભાગીય પરીક્ષા પણ પાસ કરી નથી; તેમ છતાં તેમને બનાવટી રીતે કારકુન તરીકે નિયુક્ત કરવામાં આવ્યા છે.

જ્યારે શ્રી શેખર ઘોષ આર. આઈ. ઓર્ગેનાઈઝેશનમાંથી પરત આવીને આવ્યા હતા ત્યારે તેમને ગુડ્સ કમ્પાર્ટમેન્ટ રિપોરિંગ ફેક્ટરી, કોટામાંથી મુક્ત કરવા જોઈતા હતા અને ત્યાં તેમનું જે પણ પદ ખલાસી અથવા ફિટર તરીકે એડજસ્ટ કરવામાં આવ્યું હતું, ત્યાં જ તેમને એડજસ્ટ કરવા જોઈતા હતા. જોકે, એવું થયું ન હતું. શ્રી શેખર ઘોષના પેરેન્ટલ ડિપાર્ટમેન્ટ સાથે કોઈ પ્રકારનો પત્રવ્યવહાર કરવામાં આવ્યો ન હતો.

આવા જ એક કેસમાં, શ્રી પાંડેને પહેલેથી જ આર. આઈ. પાસેથી લેવાની ના પાડવામાં આવી હતી, પછી કેવી રીતે શ્રી શેખર ઘોષ માટે અલગથી નિયમ ઘડવામાં આવ્યો હતો.

તેથી, વિનંતી કરવામાં આવે છે કે શ્રી શેખર ઘોષના આ બનાવટી કેસની તાત્કાલિક તપાસ કરવામાં આવે અને તત્કાલીન મુખ્ય કારકુન સામે

શિસ્તભંગની કાર્યવાહી શરૂ કરવામાં આવે, જેમણે વહીવટીતંત્રને ગેરમાર્ગે દોર્યું હતું અને છેતરપિંડીથી શ્રી શેખર ઘોષને ખલાસીથી કારકુન બનાવ્યા હતા.

તેમણે કારણદર્શક જવાબ દાખલ કરીને વિનંતી કરી હતી કે તેમને પસંદ કરેલા કારકુન તરીકે ગણવા જોઈએ જેમના પૂર્વાધિકારને ડબલ્યુઆરએસથી ડિવિઝનમાં બદલવામાં આવ્યો છે' જેથી તેમની કાયદેસરની બાકી રકમ બચાવી શકાય.

તા. ૧૮/૧૦/૧૯૯૬ ના આદેશ દ્વારા, તેમને તેમના મૂળ કાર્યસ્થળ એટલે કે ફેક્ટરીના ચીફ મેનેજરની ઓફિસ, ગુડ્સ કમ્પાર્ટમેન્ટ રિપોર્ટિંગ ફેક્ટરી, કોટામાં પરત મોકલવામાં આવ્યા હતા.ફરી એકવાર, તા. ૨૨/૧૦/૧૯૯૬ પર, બીજો ઓફિસ ઓર્ડર જારી કરવામાં આવ્યો હતો.

અપીલકર્તાએ કેન્દ્રીય વહીવટી ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ મૂળ અરજી દાખલ કરી હતી. તા. ૦૧/૧૧/૧૯૯૬ ના વચગાળાના આદેશ દ્વારા આ આદેશની કામગીરી પર રોક મૂકવામાં આવી હતી. જો કે, તા. ૧૭/૧૧/૧૯૯૬ તારીખના આદેશ દ્વારા, વહીવટી ટ્રિબ્યુનલે નોંધ્યું હતું કે પરિષ્કૃતિની યાદીમાં તેનું નામ ભૂલથી સામેલ કરવામાં આવ્યું છે, તે અભિપ્રાય આપવામાં આવ્યો હતો કે

અપીલકર્તાને પરત મોકલવા માટે લેવામાં આવેલી કાર્યવાહીમાં કોઈ ગેરકાયદેસરતા અથવા નબળાઈ નથી.

ઉપરોક્ત આદેશ પર સવાલ ઉઠાવતી અપીલકર્તા દ્વારા દાખલ કરાયેલી રિટ પિટિશનને હાઈકોર્ટની ડિવિઝન બેન્ચે તા. ૨૬/૧૦/૨૦૦૪ ના આદેશ દ્વારા ફગાવી દીધી હતી. ઉચ્ચ અદાલત તેના તારણો પર, અન્ય બાબતોની સાથે, એ આધાર પર પહોંચી હતી કે ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા હકીકતનું તારણ નોંધવામાં આવ્યું હતું કે અપીલકર્તા નિયમિત ધોરણે કારકુનનું પદ સંભાળી રહ્યો હતો તે ભૂલ હેઠળ સ્વીકારવામાં આવ્યું હતું, એમ કહીને:—

"અરજદારથી જુનિયર લોકોએ અરજદારને આપવામાં આવતા આ અકાળ સેવા લાભો સામે યોગ્ય રજૂઆત કરી હતી. એવો પણ કેસ નથી કે જ્યાં નોટિસ આપ્યા વિના અને અરજદારને સુનાવણીની તક આપ્યા વિના પ્રતિવાદી દ્વારા વિવાદિત આદેશ પસાર કરવામાં આવ્યો હોય. અન્ય કર્મચારીઓ દ્વારા કરવામાં આવેલી રજૂઆત પર પ્રતિવાદીઓએ તમામ કાળજી અને સાવધાની રાખી હતી, તપાસ હાથ ધરવામાં આવી હતી અને ભૂલની જાણ થયા પછી જ અને અરજદારને સુનાવણીની તક આપ્યા પછી જ તેને પરત કરવામાં આવ્યો હતો.

રિટ પિટિશનના સમગ્ર રેકૉર્ડને ધ્યાનમાં લીધા પછી અમે સંતુષ્ટ છીએ કે અરજદારને યોગ્ય રીતે વર્ક-શોપમાં પરત મોકલવામાં આવ્યો હતો જ્યાં તે ખલાસી (ગ્રેડ-II) ના પદ પર પૂર્વાધિકાર ધરાવતો હતો.

અપીલકર્તાની દલીલ હતી કે તેમની સેવાઓના નિયમિતકરણના સંદર્ભમાં તેમના સર્વિસ રેકૉર્ડમાં એન્ટ્રી કરવામાં આવી હતી પરંતુ તેમના પર એવો કોઈ આદેશ આપવામાં આવ્યો ન હતો કે:-

"કે પ્રતિવાદીઓનો નિર્ણય રેકૉર્ડની વિરુદ્ધ છે. અરજદારના સર્વિસ રેકૉર્ડમાં તે સક્ષમ અધિકારી દ્વારા ચકાસવામાં આવ્યું છે કે અરજદાર નોંધપાત્ર ક્ષમતામાં જુનિયર કલર્કનું પદ ધરાવે છે.

ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ દાખલ કરવામાં આવેલા પ્રતિ-સોગંદનામામાં, અહીં પ્રતિવાદીઓએ આ દલીલ સ્વીકારી હતી:-

"પ(જે).મૂળ અરજીના પેરા નંબર ૫ (જે) ની સામગ્રીને નકારી કાઢવામાં આવે છે.અરજદારને કારકુન તરીકે નિયમિત કરવાના આદેશો ક્યારેય પસાર કરવામાં આવ્યા ન હતા. સર્વિસ રેકૉર્ડમાં કરવામાં આવેલી કથિત એન્ટ્રી પણ ખોટી છે અને જવાબ આપનાર પ્રતિવાદી દ્વારા કરવામાં આવેલી ભૂલને કારણે છે.

અપીલકર્તાએ તેના સર્વિસ રેકૉર્ડ રજૂ કરવા માટે કહ્યું હતું, જેને નકારી કાઢવામાં આવ્યું હતું. તેથી, પ્રતિવાદીઓ નિર્વિવાદપણે એ આધાર પર આગળ

વધ્યા કે અપીલકર્તાની સેવા પુસ્તિકા દાખલ કરવામાં ભૂલ થઈ છે. આમ, સ્વીકારવામાં આવેલી ભૂલ પ્રતિવાદીઓ તરફથી હતી.

ચાર કર્મચારીઓની ફરિયાદના આધારે ભૂલ હોવાનું જાણવા મળ્યું હતું. તેમાં અપીલકર્તા સામે ગંભીર આક્ષેપો કરવામાં આવ્યા હતા. જો તેમાં કરવામાં આવેલા આક્ષેપો સાચા હતા; તો માત્ર અપીલકર્તા જ નહીં, પરંતુ વિભાગના અન્ય અધિકારીઓ પણ, જેમને તેમણે દસ્તાવેજોની બનાવટ કરવા માટે કથિત રીતે લાંચ આપી હતી, તેઓ ગેરવર્તણૂકના દોષી હતા.

અપીલકર્તાને આ ફરિયાદની નકલ ક્યારેય આપવામાં આવી ન હતી. તેમની સામે કોઈ શિસ્તની કાર્યવાહી શરૂ કરવામાં આવી ન હતી. કોઈ આરોપ ઘડવામાં આવ્યો ન હતો, ન તો કોઈ સાક્ષીની તપાસ કરવામાં આવી હતી. અપીલકર્તા સામે તે વતી ઘડવામાં આવેલા ગેરવર્તણૂકના આરોપોની તપાસ કરવા માટે કોઈ તપાસ અધિકારીની નિમણૂક કરવામાં આવી ન હતી.

તા. ૨૧/૧૧/૧૯૯૬ તારીખનો આદેશ સ્પષ્ટપણે દર્શાવે છે કે વરિષ્ઠ વિભાગીય અધિકારી, કોટા, તપાસ કર્યા વિના એ નિષ્કર્ષ પર પહોંચ્યા કે તેમની મૂળ પોસ્ટ વેગન રિપેર શોપ, કોટામાં ખલાસી હતી અને તેમનું પૂર્વાધિકાર રદ કરવામાં આવ્યું હતું. તેને પરત મોકલવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો હતો. આવા

નિષ્કર્ષ પર પહોંચ્યા હોવા છતાં, અપીલકર્તાને નિર્ણય પછીની સુનાવણી પૂરી પાડવાની માંગ કરવામાં આવી હતી.

નિર્ણય પછીની સુનાવણી બોલાવવામાં આવી ન હતી કારણ કે શિસ્ત સત્તામંડળે સુનાવણીની તક આપતા પહેલા જ પોતાનું મન બનાવી લીધું હતું. આ પ્રકારના કેસમાં નિર્ણય પછીની આવી સુનાવણી પર કાયદામાં વિચાર કરવામાં આવતો નથી. આવી સુનાવણીનું પરિણામ પૂર્વનિર્ધારિત હતું.

કે. આઈ. શેફર્ડ વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા, એ. આઈ. આર. (૧૯૮૮) એસ. સી. ૬૮૬ માં, આ અદાલતે અભિપ્રાય આપ્યો હતો:-

".....તે સામાન્ય અનુભવ છે કે એકવાર નિર્ણય લેવામાં આવ્યા પછી, તેને જાળવી રાખવાની વૃત્તિ હોય છે અને પ્રતિનિધિત્વ ખરેખર કોઈ ફળદાયી હેતુ ન આપી શકે.

[આ પણ જુઓ વી. સી. બનારસ હિન્દુ યુનિવર્સિટી અને અન્યો વિરુદ્ધ શ્રીકાંત, (૨૦૦૬) ૬ સ્કેલ ૬૬].

જો કે, અમે એ હકીકતથી અજાણ નથી કે કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોના ખ્યાલમાં થોડો ફેરફાર થયો છે જેની નોંધ આ અદાલતે પી. ડી. અગ્રવાલ વિરુદ્ધ સ્ટેટ બેંક ઓફ ઇન્ડિયા અને અન્યો, (૨૦૦૬) ૫ સ્કેલ ૫૪ માં નીચેની શરતોમાં લીધી છે:

".....અદાલતે તેના અગાઉના ખ્યાલમાંથી સ્થળાંતર કર્યું છે કે એક નાનું ઉદ્ધંધન પણ આદેશને રદબાતલ કરવામાં પરિણમશે. ઑડી અલ્ટરમ પાર્ટેમના મુખ્ય સિદ્ધાંતમાં, એવા કેસો વચ્ચે સ્પષ્ટ તફાવત દર્શાવવામાં આવ્યો છે કે જ્યાં કોઈ સુનાવણી થઈ ન હતી અને એવા કિસ્સાઓ કે જ્યાં માત્ર આચાર્યનું તકનીકી ઉદ્ધંધન થયું હતું. કોર્ટ દરેક કેસમાં પ્રાપ્ત થતી હકીકતની પરિસ્થિતિને ધ્યાનમાં રાખીને કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોને લાગુ કરે છે. તે કેસની સંબંધિત હકીકતો અને સંજોગોના સંદર્ભ વિના શૂન્યાવકાશમાં લાગુ કરવામાં આવતું નથી. તે અનિયંત્રિત ઘોડો નથી. તેને સીધા જાકીટના સૂત્રમાં મૂકી શકાતું નથી.

તે નકારી શકાય નહીં અથવા વિવાદિત નથી કે જ્યારે ભૂલ સુધારવાની માંગ કરવામાં આવે ત્યારે પણ, જો તેના કારણે, કર્મચારીને દિવાની પરિણામો ભોગવવા પડે તો સામાન્ય રીતે કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું પાલન કરવું જરૂરી છે. તે રામ ઉજારે વિરુદ્ધ ભારત સંઘ, [૧૯૯૯] ૧ એસ. સી. સી. ૬૮૫ માં નીચેની શરતોમાં યોજાયો હતો:—

"૧૭. પ્રત્યાવર્તનના વિવાદિત ક્રમમાં હજુ વધુ એક નબળાઈ છે. અપીલકર્તાને ૧૯૬૪ થી ૧૯૭૨ સુધી લોકો વિભાગમાં કોલસા ખલાસી તરીકે તેમના દ્વારા પ્રદાન કરવામાં આવેલી સેવાનો લાભ આપવામાં આવ્યો હતો કારણ કે તે સમયગાળાને તેમની વરિષ્ઠતા તરફ ગણવામાં આવતો હતો અને તે જ

આધારે તેમને અપીલકર્તાએ પાસ કરેલા વેપાર પરીક્ષણો માટે બોલાવવામાં આવ્યા હતા અને ત્યારબાદ તેમને અર્ધ-કુશળ ફિટર અને કુશળ ફિટરના હોદ્દા પર બઢતી આપવામાં આવી હતી. જો ૧૯૬૪ થી ૧૯૭૨ સુધી તેમના દ્વારા આપવામાં આવેલી સેવાનો લાભ પાછો ખેંચવાનો ઇરાદો હતો અને ભૂલને કારણે બઢતીના આદેશો પસાર કરવામાં આવ્યા હોવાના કારણે તેને રદ કરવાના હતા, તો પ્રતિવાદીઓએ પહેલા અપીલકર્તાને સુનાવણીની તક આપવી જોઈતી હતી. અપીલકર્તાએ વેપાર પરીક્ષણો પાસ કર્યા પછી બે બઢતી મેળવી હોવાથી, ૧૯૬૪ થી ૧૯૭૨ સુધી તેમના દ્વારા આપવામાં આવેલી સેવાનો સમયગાળો તેમની વરિષ્ઠતા તરફ ગણી શકાય નહીં અને તેથી, બઢતીના આદેશો રદ કરવામાં આવશે તે જાણ કર્યા વિના કાયદેસર રીતે બે પગલા નીચે પાછા ફર્યા ન હોત અને ખલાસીના પદ પર પાછા લાવી શકાયા ન હોત. આ પ્રકારની પરિસ્થિતિમાં, પ્રતિવાદીઓ માટે અપીલકર્તા દ્વારા સાચું ન હોવાનું દર્શાવી શકાય તેવા તથ્યો પર એકતરફી રીતે પોતાનું મન બનાવવાનું ખુલ્લું ન હતું, પરંતુ આ તક ક્યારેય આવી ન હતી કારણ કે અપીલકર્તાને, કોઈ પણ તબક્કે, તેની સામે જે કાર્યવાહી કરવાનો ઇરાદો હતો તેની જાણ કરવામાં આવી ન હતી.

રસપ્રદ વાત એ છે કે પ્રતિવાદીઓએ ટ્રિબ્યુનલ અને હાઈકોર્ટ સમક્ષ દાખલ કરેલા તેમના પ્રતિ-સોગંદનામામાં કોઈ પણ ભૂલ સુધારવાની કોઈ અરજી કરી નથી. અપીલકર્તાને બહાર પાડવામાં આવેલી કારણદર્શક નોટિસમાં પણ તેનો

ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો ન હતો. ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ પ્રથમ વખત માત્ર ભૂલની અરજી લેવામાં આવી હતી, પરંતુ એવી કોઈ અરજી લેવામાં આવી ન હતી કે તે તેને સુધારવા માટે હકદાર છે અથવા તેના આદેશને સુધારવામાં સક્ષમ થાય તે પહેલાં આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો હતો. આમ, તે એવો કેસ ન હતો કે જેમાં અપીલકર્તાને એ આધાર પર સુનાવણીની તક આપવામાં આવી હતી કે પ્રથમ પ્રતિવાદીના અધિકારીઓ દ્વારા ભૂલ કરવામાં આવી હતી અને તેને સુધારવાની જરૂર હતી.

જો કોઈ ભૂલ સુધારવી હોય તો તે શક્ય તેટલી ઝડપથી કરવી જોઈએ.[માધ્યમિક શિક્ષણ બોર્ડ, આસામ વિરુદ્ધ મોહમ્મદ જુઓ.સરજુમ્મા, [૨૦૦૩] ૧૨ એસસીસી ૪૦૮]

અમે એ વાતથી અજાણ નથી કે રામચંદ્ર ત્રિપાઠી વિરુદ્ધ ઉત્તર પ્રદેશ પબ્લિક સર્વિસીસ ટ્રિબ્યુનલ IV અને અન્યો, [૧૯૯૪] ૫ એસ. સી. સી. ૧૮૦ માં, ભૂલ દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશને સુધારવાની મંજૂરી આપવામાં આવી હતી કારણ કે તે આદેશના ઉલ્લંઘનમાં કરવામાં આવ્યો હતો. આવી સ્થિતિમાં જ, આ અદાલતે એવું માન્યું હતું કે આવી ભૂલ સુધારવા માટે સાંભળવાની તક ઊભી થશે નહીં કારણ કે અસરગ્રસ્ત કર્મચારી દ્વારા કરવામાં આવેલી રજૂઆતના આધારે આ બાબતમાં એક કે બીજો મત લેવાનો કોઈ પ્રસંગ આવ્યો ન હોત.

તે એવો કેસ પણ નથી કે જ્યાં રેકૉર્ડની સામે ભૂલ સ્પષ્ટ હતી અને આમ, કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોના પાલનથી કોઈ ફરક પડ્યો ન હોત, જેમ કે શ્રીમતી રત્ન સેન ની રોય વિરુદ્ધ પશ્ચિમ બંગાળ રાજ્ય અને અન્ય, (૧૯૯૫) ૧ કેલ. એલટી ૪૬૨.

તેથી, કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું પાલન કરવાની જરૂરિયાતો દરેક કેસમાં અલગ અલગ હોય છે. જો અસરગ્રસ્ત કર્મચારીને સુનાવણીની તક આપ્યા પછી, કોઈ અલગ નિષ્કર્ષ પર પહોંચવું શક્ય છે, તો કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું પાલન કરવું આવશ્યક છે. આપણે જોઈ શકીએ છીએ કે તાજેતરમાં યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા એન્ડ અદર્સ વિરુદ્ધ બિકાશ કુઆનાર, (૨૦૦૬) ૧૦ સ્કેલ ૮૬ માં, આ અદાલતની એક ખંડપીઠે અભિપ્રાય આપ્યો હતો:—

".....હવે એ સામાન્ય બાબત છે કે જો વહીવટી આદેશ પસાર કરવામાં ભૂલ થાય છે, તો તેને સુધારી શકાય છે. જો કે, ભૂલ સુધારવા માટે, આપેલ પરિસ્થિતિમાં કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું પાલન કરવાની જરૂર પડી શકે છે. તે માત્ર એવા કિસ્સામાં છે કે જ્યાં ભૂલ રેકૉર્ડની સામે સ્પષ્ટ છે, પીડિત પક્ષને કોઈ સુનાવણી આપ્યા વિના તેમાં સુધારો કરવાની મંજૂરી છે.

આ કિસ્સામાં, પ્રતિવાદીઓ સ્વીકારે છે કે અપીલકર્તા સુનાવણીનો હકદાર હતો. આમ કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોના તમામ જરૂરી ઘટકોનું પાલન કરવું જરૂરી

હતું. અહીં અગાઉ નોંધાયેલી અપીલકર્તાને સુનાવણીની પૂરતી તક આપવામાં આવી ન હતી, જેમ કે: (i) જે સુનાવણીની માંગ કરવામાં આવી હતી તે નિર્ણય પછીની હતી, જે કાયદામાં ખરાબ છે; (ii) ભૂલ સુધારવાની માંગ કરવામાં આવી હોવાનું સૂચન ન કરવામાં આવે તો ફરિયાદની નકલ અપીલકર્તાને આપવામાં આવી ન હતી; (iii) કોઈ આરોપ ઘડવામાં આવ્યા ન હતા; (iv) કોઈ સાક્ષીની તપાસ કરવામાં આવી ન હતી; અને (v) કોઈ તપાસ અધિકારી એવા કોઈ નિષ્કર્ષ પર પહોંચ્યા ન હતા કે અપીલકર્તા તેની સામે લગાવવામાં આવેલા આરોપો માટે દોષિત છે.

ટ્રિબ્યુનલ અથવા ઉચ્ચ અદાલતે આ મામલાના આ પાસાઓ પર વિચાર કર્યો ન હતો. તેથી, વિવાદિત ચુકાદાને ટકાવી શકાતો નથી.

ઉપરોક્ત કારણોસર, અપીલને મંજૂરી આપવામાં આવે છે. જો કે, આ કેસની હકીકતો અને સંજોગોમાં, ખર્ચ અંગે કોઈ આદેશ આપવામાં આવશે નહીં.

અપીલને મંજૂરી આપવામાં આવી.

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: *The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.*